

ЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Гудзинська Ю.С., АСПИРАНТ,
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТУ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ*

У статті розкрито сутність економічної складової формування пріоритетів системи стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Essence of economic constituent of forming of priorities of the system of strategic development of agricultural enterprises is exposed in the article.

Постановка проблеми в загальному вигляді. В основі раціонального сільськогосподарського виробництва лежить вибір пріоритетних напрямів діяльності. Процес визначення та обґрунтування пріоритетів передбачає глибокий аналіз зовнішнього середовища, комплексне дослідження внутрішнього потенціалу підприємства та детальне вивчення окремих видів продукції за критеріями їх економічної ефективності, конкурентоспроможності на агропродовольчому ринку та перспектив розвитку галузі в довгостроковому періоді.

Аналіз економічної ефективності відображає доцільність виробництва окремих видів продукції, результативність галузей та підприємства в цілому та застосовується в поєднанні з оцінкою зовнішнього середовища підприємства, прогнозуванням галузевого розвитку щодо виявлення перспектив, в першу чергу, низькоефективних видів продукції з метою прийняття рішення про припинення їх виробництва або ж підтримання та оздоровлення за рахунок позитивних результатів виробництва висоефективних видів сільськогосподарської продукції. Система прийняття рішень щодо вище зазначених шляхів розвитку галузей представляє собою вагомий елемент стратегічного управління пріоритетами підприємства, яке передбачає визначення стратегічних зон господарювання та розробку для кожного з напрямів діяльності відповідної бізнес-стратегії, зокрема стратегію зниження витрат, диференціації та концентрації. Таким чином, дане питання є актуальним та потребує подальшого вивчення.

* Науковий керівник – Єрмаков О.Ю., д.е.н., професор

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання визначення найбільш економічно ефективних напрямів діяльності підприємства розглядаються широким колом вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема І. Ансоффом, М.Портером, Р.Фатхутдіновим, З.Шершньовою, О.Єрмаковим, В.Терещенком, М.Сасенком, В.Андрійчуком, М.Кропивком та іншими. Слід зазначити, що в більшості праць аспект економічних пріоритетів досліджується як самодостатній, без належного ув'язування із системою соціальних та екологічних факторів формування ефективної стратегії розвитку підприємства.

Формулювання цілей статті. Мета і завдання статті полягають у висвітленні сутності економічної складової формування пріоритетів стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економіка підприємства являє собою динамічну систему забезпечення раціонального господарювання на основі обміну інформацією щодо обігу ресурсів і продуктів. Забезпечення стабільного та ефективного функціонування в довготерміновому періоді можливе на основі формування та використання інформаційної системи прийняття стратегічних рішень щодо вибору типів конкурентної поведінки на ринку та перспективних напрямів виробництва.

Здійснення раціонального господарювання сільськогосподарських підприємств в довгостроковій перспективі вимагає окреслення та оцінки можливих альтернативних сценаріїв розвитку виробництва та визначення найбільш ефективних, з урахуванням можливостей та загроз зовнішнього середовища та внутрішнього потенціалу.

Внутрішнє середовище підприємства в стратегічному контексті є сукупністю систем, елементів, компонентів і факторів, які формують його довгострокову прибутковість і перебувають під безпосереднім контролем керівників та персоналу підприємства [4]. Таким чином, внутрішнє середовище підприємства складають лише контрольовані фактори і його аналіз вимагає застосування системного підходу з використанням різних методик вибору стратегічних альтернатив.

Загальна стратегія організації визначає напрями спеціалізації та найбільш загрозливі сфери діяльності, а також пріоритетні та другорядні напрями виробництва з огляду на їх економічну

ефективність для підприємства та перспективи розвитку на макроекономічному рівні.

Ефективність виробництва – складна економічна категорія, яка відображає дію об'єктивних економічних законів виробництва – результативність. Визначення пріоритетності того чи іншого напрямку виробництва ґрунтується на оцінці його економічної ефективності. Ефективність визначає співвідношення між одержаними результатами та витратами ресурсів на їх досягнення. Залежно від виду результату розрізняють наступні види ефективності: технологічну, економічну і соціальну [1].

Технологічна ефективність – це індикатор впливу факторів виробництва на рівень продуктивності живих організмів. Показники технологічної ефективності характеризують специфіку й особливості сільського господарства, пов'язані з функціонуванням у цій галузі основного засобу виробництва – землі і живих організмів як засобів виробництва. Вони дозволяють здійснювати порівняльну оцінку результативності виробництва в динаміці і в територіальному аспекті за окремими підприємствами і регіонами.

Соціальна ефективність визначає поліпшення соціально-побутових та культурних умов життя людей, є похідною від економічної ефективності та перебуває у прямій залежності від неї.

Визначення економічної ефективності виробництва дає змогу всебічно оцінити доцільність виробництва як окремих видів продукції, галузей, так і підприємства в цілому. При цьому дану систему аналізу виробництва необхідно використовувати в поєднанні з методиками оцінки зовнішнього середовища організації, прогнозуванням галузевого розвитку, оскільки від продукції, що сьогодні характеризується низьким рівнем економічної ефективності, під дією зовнішніх факторів може отримати значні перспективи розвитку в короткостроковому періоді. Тому для аграрних підприємств важливим є підтримання проблемних напрямів виробництва з огляду на їх соціально-економічну значимість за рахунок виробництва високоефективних видів сільськогосподарської продукції.

Визначення пріоритетних напрямів діяльності є складовою формування раціональної спеціалізації виробництва.

Спеціалізація сільського господарства являє собою складний процес, що розвивається у трьох формах: територіальній, спеціалізації

аграрних підприємств та внутрішньогосподарській.

Спеціалізація аграрних підприємств являє собою пріоритетні напрями діяльності окремих господарств, вона розвиває та поглиблює територіальну спеціалізацію.

Розміщення та спеціалізація сільськогосподарського виробництва передбачає врахування загальних економічних законів та принципів, характерних для аграрного сектора, зокрема:

- розміщення виробництва певного виду продукції відповідно до абсолютних переваг у мінімізації затрат виробничих ресурсів на виробництво, перевезення і переробку продукції;

- підбір сфери діяльності відповідно до природно-кліматичних умов;

- організація виробничого процесу на принципах раціонального природокористування, природовідтворення та загальної екологізації виробництва;

- концентрація виробничих, переробних організацій та об'єктів споживання в межах невеликих територій задля зниження транспортних витрат та зменшення втрат продукції при перевезенні;

- формування збалансованого внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції з метою забезпечення продовольчої безпеки країни.

Врахування вищезазначених принципів дозволяє збільшити виробництво сільськогосподарської продукції, підвищити його економічну ефективність та сприяє розвитку національної економіки в цілому.

Нами було встановлено адаптивні кроки щодо формування спеціалізації в досліджуваних підприємствах. Так, переважно рослинницький, зокрема зерновий, напрям виробництва за період 2007-2010 рр. поступово врівноважується з галуззю тваринництва, представленою молочно-м'ясним скотарством, свинарством, а також вівчарством і бджільництвом. В цілому було виявлено тенденцію до зростання виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції.

Таким чином, важливим фактором формування структури сільськогосподарського виробництва є економічний чинник. Підприємства зосереджують зусилля на виробництві тих видів продукції, які забезпечують максимальну економічну вигоду або ж мінімальні витрати. Даний фактор поєднує в собі широкий спектр

чинників нижчих порядків, які всебічно відображають економічну характеристику продукції: витратність технологій виробництва та їх адекватність техніко-технологічним можливостям підприємства; вимогливість продукції до умов зберігання; наявність та рівень розвитку інфраструктури галузі, тобто переробних і заготівельних підприємств; наявність ринків збуту та кон'юнктуру ринку тощо.

На сьогодні вагомий вплив на вибір сфери виробництва в аграрному секторі створює політичний фактор. В умовах нестабільності ціноутворення на продукцію, диспаритету цін галузей промисловості та сільського господарства, неможливості використання банківських кредитів через необґрунтовано високі відсоткові ставки, важливе значення має державна підтримка, в першу чергу, стратегічних галузей сільськогосподарського виробництва. Взаємодія України зі Світовою організацією торгівлі також обумовлює перспективи у сфері аграрного виробництва. Діяльність в рамках СОТ передбачає організацію виробництва та торгівлі сільськогосподарськими і продовольчими товарами у відповідності до Угоди про сільське господарство та Угод про санітарні та фітосанітарні заходи. Угода про сільське господарство визначає особливості регулювання торгівлі сільськогосподарськими товарами, механізми застосування заходів державної підтримки виробництва і торгівлі в цьому секторі [8]. Таким чином, при виборі напрямів сільськогосподарського виробництва необхідно враховувати міжнародні вимоги щодо технологічних процесів і якості продукції та зважати на власні можливості досягнення їх належного рівня.

Відповідно до вище зазначених економічних факторів формування пріоритетних напрямів сільськогосподарського виробництва було визначено найбільш ефективні для подальшого розвитку в досліджуваних підприємствах, зокрема такі як олійні культури в розрізі соняшнику та ріпаку та зернові, представлені пшеницею та ячменем.

Особливої уваги потребує бурякоцукрове виробництво, визначене пріоритетним на державному рівні та стратегічне в макроекономічному вимірі. Оздоровлення даної галузі шляхом перерозподілу коштів економічно стійких напрямів виробництва в подальшому передбачає широкі перспективи діяльності.

Тенденції до підвищення економічної ефективності галузі

виробництва молока визначають доцільним розвиток галузі на основі стратегії зростання. Збільшення поголів'я тварин молочного стада позитивно вплине на ефективність наряду діяльності, оскільки забезпечить повніше завантаження виробничих потужностей, зниження виробничих витрат.

Таким чином, подальший розвиток обраних напрямів зернового, олійного, молочного та бурякоцукрового виробництва є перспективним для розширення та інтенсифікації в рамках їх пріоритетності.

Висновки. В основі раціонального сільськогосподарського виробництва лежить вибір пріоритетних напрямів діяльності. Процес визначення та обґрунтування пріоритетів передбачає глибокий аналіз зовнішнього середовища, комплексне дослідження внутрішнього потенціалу підприємства та детальне вивчення окремих видів продукції за критеріями їх економічної ефективності, конкурентоспроможності на агропродовольчому ринку та перспектив розвитку галузі в довгостроковому періоді.

Література.

1. Аграрна економіка: Підручник / Д.К. Семенда, О.І. Здоровцов, П.С. Котик, О.О. Шкільний, О.А. Бурлай, М.А. Коротеєв, Л.Ф. Бурик, А.П. Бурлай, А.І. Кисіль, К.Г. Гайдай: За ред. Д.К. Семенди та О.І. Здоровцова. – Умань, 2005 – 318 с.
2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. – К.:УЗМН, 2003. – 512 с.
3. Здоровцов О.І. та ін. Економіка сільського господарства: Підручник. - К.: Вища школа., 2001. – 415 с.
4. Нужна О. А. Адаптація механізму ціноутворення до умов ринкового середовища і конкурентоспроможність аграрних підприємств // Наук. вісн. Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2005. – №1. – С. 199-205.
5. Портер М. Стратегія конкуренції / Пер. з англ. – К.: Основи, 1997. – 390 с.
6. Томпсон А. А., Стрикленд А.Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии / Пер. с англ. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 576 с.
7. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: Экономика, стратегия, управление. – М.: Инфра-М. – 2000. – 312 с.
8. Шершньова З. Стратегічне управління: Підручник – 2-ге вид. – К.: КНЕУ, 2004.